

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20.02.2019, sp. zn. 7 Tdo 110/2019, ECLI:CZ:NS:2019:7.TDO.110.2019.1

Číslo: 50/2020

Právní věta: Ke zproštění trestní odpovědnosti právnické osoby podle § 8 odst. 5 t. o. p. o. dochází v případě, jestliže i přes vynaložení veškeré snahy, které bylo možné po ní spravedlivě požadovat, aby zabránila spáchání protiprávního činu, došlo k takovému činu. Bude tomu tak zejména tehdy, pokud jednání některé z osob uvedených v § 8 odst. 1 t. o. p. o. bylo určitým excesem, kterému právnická osoba nemohla zabránit, a proto se nejeví jako spravedlivé jí takové jednání přičíst. Opatření právnické osoby sloužící k předcházení spáchání protiprávního činu má primárně spočívat v tom, aby byly dodržovány všechny právní předpisy, které je tato právnická osoba povinna respektovat, a vnitřní předpisy, které právnická osoba přijala ke konkretizaci povinností vyplývajících z právních předpisů a jež jsou pro osoby v řídicím, kontrolním nebo vedoucím postavení závazné a jimiž jsou zaměstnanci povinni se řídit při plnění pracovních úkolů. K závěru o splnění podmínek podle § 8 odst. 5 t. o. p. o. však nestačí prosté přijetí vnitřních předpisů nebo jiných opatření. Důležité je především zajištění dodržování těchto opatření, kontrola jejich plnění a případná detekce jejich porušení a následná adekvátní reakce.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 20.02.2019

Spisová značka: 7 Tdo 110/2019

Číslo rozhodnutí: 50

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Právnická osoba, Přičitatelnost činu právnické osobě

Předpisy: § 8 odst. 5 předpisu č. 418/2011Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněné právnické osoby – obchodní společnosti D. B., podané proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 22. 5. 2018, sp. zn. 8 To 119/2018, v trestní věci vedené u Městského soudu v Brně pod sp. zn. 7 T 88/2017.

I.

Rozhodnutí soudů nižších stupňů

1. Rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 28. 2. 2018, sp. zn. 7 T 88/2017, byla obviněná obchodní společnost D. B. uznána vinnou zločinem podvodu podle § 209 odst. 1, odst. 4 písm. d) tr. zákoníku dílem dokonaným, dílem ve stadiu pokusu podle § 21 odst. 1 tr. zákoníku. Obviněná byla

odsouzena podle § 18 odst. 1, 2 t. o. p. o. za použití § 68 odst. 1 tr. zákoníku k peněžitému trestu ve výši 250 denních sazeb, přičemž jedna denní sazba činí 4 000 Kč, celkem tedy ve výši 1 000 000 Kč. Dále jí byl podle § 23 odst. 1, 2 t. o. p. o. uložen trest uveřejnění rozsudku na své náklady v celostátním deníku ve lhůtě tří měsíců od právní moci rozsudku. Výrokem podle § 228 odst. 1 tr. ř. bylo rozhodnuto o povinnosti obviněné k náhradě škody, přičemž někteří poškození byli se zbytkem svých nároků na náhradu škody odkázáni podle § 229 odst. 2 tr. ř. na řízení ve věcech občanskoprávních.

2. Odvolání obviněné podané proti všem výrokům rozsudku soudu prvního stupně bylo usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 22. 5. 2018, sp. zn. 8 To 119/2018, podle § 256 tr. ř. jako nedůvodné zamítnuto.

3. Uvedeného trestného činu se obviněná dopustila jednáním podrobně popsáním pod body 1. až 10. ve výroku o vině v odsuzujícím rozsudku, jehož podstatou byl podvodný prodej motorových vozidel s pozměněným stavem ujetých kilometrů, čímž byla nadsazena prodejní cena a způsobena škoda kupujícím ve výši rozdílu mezi prodejní cenou vozidla a jeho skutečnou hodnotou.

4. Toto jednání spočívalo stručně řečeno v tom, že neznámá osoba, jednatel, zaměstnanec obchodní společnosti D. B., či osoba pověřená k jednání za tuto obchodní společnost, v XY v období od 18. 2. 2015 do 19. 10. 2016 v úmyslu dosáhnout neoprávněného obohacení obviněné poté, co (u dílčích útoků uvedených pod body 1., 2., 4., 5., 8. a 10. výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně) byla jednotlivá motorová vozidla v držení obviněné obchodní společnosti, tato osoba provedla či zadala provést opravu, při níž došlo k načtení nižšího stavu ujetých kilometrů z vyměněného náhradního dílu, avšak následně již nebylo přes diagnostiku na tachometru provedeno nastavení skutečného stavu ujetých kilometrů, přičemž obviněná zamlčela jednotlivým kupujícím tuto podstatnou skutečnost, jež měla vliv na cenu vozidla, a způsobila jim tak prodejem vozidla za vyšší cenu majetkovou škodu. Dílčího útoku pod bodem 6. výroku o vině se obviněná dopustila obdobným způsobem, ovšem s tím, že k načtení nižšího stavu ujetých kilometrů došlo v souvislosti s opravou elektroinstalace Z. K., který měl vozidlo půjčené, přičemž obviněné byl od počátku znám skutečný stav ujetých kilometrů, kupující však po zjištění manipulace s počtem ujetých kilometrů nakonec odstoupil od smlouvy a vzniklá škoda spočívala pouze v nevrácení rezervačního poplatku ve výši 10 000 Kč. Dílčí útok pod bodem 7. výroku o vině pak spočíval v tom, že motorové vozidlo uvedené pod bodem 6. výroku o vině bylo pak prodáno jinému kupujícímu, opět se zatajením skutečného stavu počtu ujetých kilometrů. Dílčí útok popsáný pod bodem 9. výroku o vině byl spáchán obdobným způsobem s tím, že k uvedenému technickému zásahu spojenému se snížením vykazovaného stavu ujetých kilometrů došlo údajně ze strany prodejce z Ukrajiny, který měl vozidlo půjčené, s čímž byla obviněná obchodní společnost srozuměna. Konečně dílčího útoku uvedeného pod bodem 3. výroku o vině se obviněná dopustila ve stručnosti tím, že přestože byla obchodní společnost D. B. předchozím vlastníkem při odkoupení vozidla upozorněna, že vozidlo má ujetu o přibližně 200 000 km více, než udával tachometr, dne 16. 6. 2015 při prodeji vozidla zamlčela tuto skutečnost kupujícímu, a způsobila mu tak škodu.

5. Výše popsáním jednáním způsobila obviněná škodu v celkové výši 1 054 370 Kč a mohla způsobit (konkrétně jednáním pod bodem 6. ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně, které zůstalo zčásti ve stadiu pokusu) ještě další škodu ve výši 65 400 Kč.

II.

Dovolání obviněné a vyjádření k němu

6. Proti citovanému usnesení Krajského soudu v Brně podala obviněná právnická osoba dovolání ohledně všech jeho výroků, přičemž odkázala na důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Uplatněnými námitkami projevila nesouhlas se skutkovými zjištěními, která se stala podkladem

výroku o její vině, a s tím, jak soudy hodnotily důkazy. Především zdůraznila, že nemohla nikoho uvést v omyl, jelikož kupující věděli o opravě vozidla, která údajně zapříčinila změnu stavu tachometru. Tato skutečnost vyplývá nejen z předávacích protokolů podepsaných poškozenými, ale také z výpovědí obviněné a svědků. Rovněž namítla, že nemohla přes diagnostiku na tachometru provést nastavení stavu ujetých kilometrů, neboť tento postup není reálně možný. Jak dále obviněná uvedla, znalecký posudek soudního znalce Ing. M. U. ze dne 30. 1. 2018 je nepřezkoumatelný, jelikož mimo jiné neobsahuje ceníky prodejců ani jednotlivá vyjádření importérů motorových vozidel, z nichž čerpal a na které odkazoval, nevypořádal se s posudkem znalce J. R. a jsou k tomu i další výhrady. Pokud se závěry jednotlivých znaleckých posudků rozcházejí, měl soud prvního stupně přistoupit k zadání tzv. revizního znaleckého posudku, kterým znalecký posudek Ing. M. U. podle názoru obviněné rozhodně není. Namísto toho však soud upřednostnil znalecký posudek Ing. M. U., aniž by takový postup odůvodnil. Dále obviněná odkázala na ustanovení § 8 odst. 5 t. o. p. o. s tím, že vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby zabránila spáchání protiprávního činu, neboť v roce 2014 zavedla do praxe tzv. etický kodex. Ten není možné považovat pouze za formální akt, což ostatně vyplývá i z výpovědí svědků. Kromě toho obviněná jako právnická osoba nenese důkazní břemeno k prokázání okolností svědčících pro její vyvinění. Obviněná rovněž odkázala na nedodržení zásady subsidiarity trestní represe, dále procesní zásady in dubio pro reo a namítla porušení ustanovení § 2 odst. 5 a 6 tr. ř., přičemž závěr soudů o vině se tak podle jejího přesvědčení ocitl v extrémním rozporu s provedenými důkazy.

7. Závěrem svého dovolání obviněná navrhla, aby Nejvyšší soud zrušil napadené usnesení Krajského soudu v Brně, případně i rozsudek Městského soudu v Brně, a přikázal příslušnému soudu, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

8. Státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství ve svém vyjádření k dovolání uvedl, že dovolání je založeno na námitkách ohledně nesprávného hodnocení svědeckých výpovědí a znaleckého posudku, které nejsou dovolacím důvodem podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Pod ten nespadá ani námitka týkající se nedodržení pravidla in dubio pro reo. Nad rámec toho státní zástupce podrobně rozvedl, že skutková zjištění soudů nejsou v žádném extrémním rozporu s důkazy, ale naopak z nich vyplývají. Poukaz obviněné na ustanovení § 8 odst. 5 t. o. p. o. a nedodržení zásady subsidiarity trestní represe formálně odpovídá uplatněnému dovolacímu důvodu, jde však o námitky neopodstatněné. V posuzované věci dospěly soudy obou stupňů k závěru, že etický kodex obviněné vůbec neplnil svůj účel, jelikož postrádal jakoukoli preventivní, detekční a represivní úroveň, šlo tedy o čistě formální akt. Shodný závěr platí i pro školení zaměstnanců. Podmínky pro použití citovaného ustanovení nebyly v této věci splněny. Jednání obviněné se nevymyká běžně se vyskytujícím případům trestného činu podvodu postihovaným prostředky trestního práva. V dané věci nebylo zjištěno nic tak výjimečného, co by vylučovalo možnost uplatnění trestní represe vůči obviněné, prostředky trestního práva tak byly použity zcela důvodně. Z těchto důvodů státní zástupce navrhl, aby bylo dovolání podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítnuto.

III.

Posouzení důvodnosti dovolání

9. Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání je zjevně neopodstatněné.

10. Podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. lze dovolání podat, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení. Podstatou tohoto dovolacího důvodu je vadné užití hmotného práva na skutkový stav, který zjistily soudy prvního a druhého stupně. Směřuje-li dovolání proti výroku o vině odsuzujícího rozhodnutí, odpovídají uvedenému dovolacímu důvodu takové námitky, v nichž se tvrdí, že skutkový stav, který zjistily soudy, nevykazuje znaky trestného činu, jímž byl obviněný uznán vinným. Námitky proti tomu, jak soudy hodnotily důkazy, jaká skutková zjištění vyvodily z důkazů a v jakém rozsahu provedly

dokazování, se míjejí s ustanovením § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. již proto, že se jimi vytýká porušení procesního práva, zejména ustanovení § 2 odst. 5, 6 tr. ř., zatímco zákonným dovolacím důvodem je porušení hmotného práva.

11. Obviněná založila dovolání z větší části na námitkách, které vztahovala nikoli ke skutkovým zjištěním soudů, nýbrž k jiné verzi skutkového stavu, kterou se snažila prosadit v návaznosti na svou obhajobu opírající se o tvrzení, že všichni kupující byli před koupí jednotlivých motorových vozidel informováni o skutečném počtu najetých kilometrů. Její námitky tedy v podstatě směřovaly proti skutkovým zjištěním soudů a spočívaly v jiném hodnocení provedených důkazů. Jde o námitky, které pro svou vyloženě skutkovou povahu stojí mimo rámec dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Výše uvedené platí i o tvrzení dovolatelky, že nemohla přes diagnostiku na tachometru provést nastavení stavu ujetých kilometrů, neboť tento postup není reálně možný. Takovou argumentaci pouze nesouhlasí s výsledky dokazování, především se znaleckým posudkem soudního znalce Ing. M. U. ze dne 30. 1. 2018. S těmito námitkami už se dostatečně vypořádaly soudy obou stupňů.

12. Nejvyšší soud připomíná, že v této trestní věci nejdříve vypracoval znalec Ing. J. F. odborné vyjádření, v němž stanovil hodnotu jednotlivých motorových vozidel. Následně byl obhajobou osloven znalec J. R. pro vypracování znaleckého posudku. Protože však byly mezi závěry výše uvedených znalců i po jejich výslechu výrazné rozpory, byl soudem přibrán Ing. M. U., znalec z oboru ekonomika, odvětví ceny a odhady, všeobecné strojírenství, k vypracování nového, tzv. revizního znaleckého posudku, jak jej nazývá soud prvního stupně v odůvodnění svého rozsudku (nešlo však o znalecký posudek ústavu ve smyslu § 110 tr. ř., nýbrž o nový znalecký posudek jiného znalce podle § 109 tr. ř. a označení „revizní znalecký posudek“, který trestní řád v příslušných ustanoveních ani nepoužívá, není rozhodný). Ten se dopodrobna vyjádřil ke všem zadaným otázkám, následně vysvětlil, z jakého důvodu dospěli oba předchozí znalci k různým závěrům. Znalec Ing. M. U. dostatečně objasnil postup, jakým stanovil hodnotu jednotlivých vozidel. Pokud soud prvního stupně při určení výše škody vycházel především ze závěrů tohoto znaleckého posudku, nelze mu takový postup vytknout.

13. S ohledem na zřejmou procesní povahu námitek obviněné, ve kterých pouze obecně odkázala na údajné porušení ustanovení § 2 odst. 5, 6 tr. ř. a pravidla in dubio pro reo, je možné pouze stručně konstatovat, že takové námitky nespadají pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., a nejsou tudíž způsobilé založit přezkumnou povinnost dovolacího soudu.

14. Naopak za odpovídající uplatněnému dovolacímu důvodu je možné označit tu část dovolání, v níž obviněná odkázala na ustanovení § 8 odst. 5 t. o. p. o. a porušení zásady subsidiarity trestní represe. V obou případech však jde o námitky zjevně neopodstatněné.

15. Nejvyšší soud pro přehlednost uvádí, že novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim provedenou zákonem č. 183/2016 Sb. byla prostřednictvím ustanovení § 8 odst. 5 t. o. p. o. zavedena možnost vyvinění právnické osoby (exkulpace) v případě, že vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby zabránila spáchání protiprávního činu. K exkulpacii právnické osoby tudíž dochází v případě, jestliže i přes vynaložení veškeré snahy, které bylo možné na právnické osobě spravedlivě požadovat, aby zabránila spáchání protiprávního činu, došlo k takovému činu, a tedy jednání některé z osob uvedených v § 8 odst. 1 t. o. p. o. bylo určitým excesem, a nejví se proto jako spravedlivé přičíst takové jednání právnické osobě (viz § 8 odst. 2 t. o. p. o.). Opatření právnické osoby sloužící k předcházení spáchání protiprávního činu bude sestávat primárně z dodržování všech zákonů a dalších předpisů, které je tato právnická osoba povinna respektovat, a vnitřních předpisů, které právnická osoba přijala a jež jsou pro osoby v řídicím, kontrolním nebo vedoucím postavení závazné a zaměstnanci jsou povinni se jimi při plnění pracovních úkolů řídit. Právnické osoby se specifickým okruhem činnosti (např. bankovníctví či pojišťovnictví) mají minimální standardy těchto povinností stanoveny zákonem. V případě ostatních

právnických osob je na jejich posouzení, jestli a jaké vnitřní předpisy vydají, aby dostaly uvedenému účelu (viz ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GRIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J. Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 2. vydání. Praha C. H. Beck, 2018, s. 233). K závěru o splnění podmínek pro exkulpací podle § 8 odst. 5 t. o. p. o. však nestačí prosté přijetí vnitřních předpisů nebo jiných opatření. Důležité je především zajištění dodržování těchto opatření, kontrola jejich plnění a případná detekce jejich porušení a následná adekvátní reakce.

16. V projednávaném případě dospěl soud prvního stupně v odůvodnění svého rozsudku k závěru, že obviněná nevyňala veškeré úsilí, které lze na ní spravedlivě požadovat, aby zabránila spáchání trestného činu. Provedeným dokazováním bylo zjištěno, že etický kodex obviněné je pouhým formálním aktem, jehož dodržování nebylo vynucováno jakýmkoli prostředky. Ani pravidelné proškolení zaměstnanců ohledně předcházení nezákonnému jednání v tomto případě očividně neplnilo svůj účel, tj. poskytnout dostatečnou prevenci před trestným jednáním uvnitř obchodní společnosti. Minimálně v deseti projednávaných případech bylo zcela zjevné, že jednání se zákazníky bylo naprosto nedostačující (viz např. svědecké výpovědi poškozených, listinné důkazy – e-mailovou korespondencí apod.). Soud prvního stupně tak zcela správně uzavřel, že uvnitř obviněné obchodní společnosti nebyla nastavena žádná detekční, represivní ani preventivní úroveň dodržování pravidel obsažených ve zmíněném etickém kodexu, přičemž samotná firemní kultura popírala pravidla zakotvená v tomto kodexu. K tomu Nejvyšší soud může pouze stručně dodat, že pro naplnění exkulpačního důvodu nepostačuje, pokud jsou uvedena opatření u právnické osoby pouze „na papíře“, ale musí být zabezpečeno jejich faktické naplňování, kontrola přijatých opatření a vyhledávání jejich porušování (viz literatura výše citovaná), což v tomto případě prokazatelně nebylo. Z dokazování provedeného soudy nižších stupňů je zcela zřejmé, že u obviněné obchodní společnosti docházelo k porušování pravidel bez jakékoli adekvátní reakce ze strany jednatelů či jiných osob odpovědných za řádný chod této právnické osoby. Z uvedených důvodů nebylo možné zprostit obviněnou právnickou osobu trestní odpovědnosti za trestné jednání, které je podrobně popsáno v tzv. skutkové větě ve výroku o vině v rozsudku Městského soudu v Brně.

17. Na závěr Nejvyšší soud dodává, že výrok o vině obviněné není v rozporu ani s ustanovením § 12 odst. 2 tr. zákoníku, v němž je zakotvena zásada subsidiarity trestní represe a pojetí trestního práva jako krajního prostředku ochrany dotčených zájmů (princip ultima ratio). Obecně řečeno je třeba trestní odpovědnost vyvodit zásadně za každý protiprávní čin, který vykazuje všechny znaky uvedené v trestním zákoníku (viz § 13 odst. 1 tr. zákoníku). Tento závěr je u méně závažných trestných činů (v zásadě tedy nikoli u zločinů, mezi něž patří i čin spáchaný obviněnou právnickou osobou) korigován zásadou subsidiarity trestní represe (§ 12 odst. 2 tr. zákoníku) a z ní vyplývajícím principem ultima ratio. Jednání popsané v tzv. skutkové větě ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně naplnilo všechny znaky zločinu podvodu podle § 209 odst. 1, odst. 4 písm. d) tr. zákoníku (dílem ve stadiu pokusu), přičemž tímto trestným jednáním byla způsobena poměrně vysoká škoda (ve výši přes 1 milion Kč) a byla poškozena řada osob. Úvaha o tom, zda jde o čin, který s ohledem na zásadu subsidiarity trestní represe není trestným činem z důvodu nedostatečné společenské škodlivosti případu, se uplatní za předpokladu, že posuzovaný skutek z hlediska dolní hranice trestnosti neodpovídá ani nejlehčím, běžně se vyskytujícím trestným činům dané skutkové podstaty (viz stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. [Tpjn 301/2012](#), publikované pod č. 26/2013-I., II. Sb. rozh. tr.). Hlavním kritériem je zde společenská škodlivost činu, kterou je třeba zvažovat v konkrétním posuzovaném případě s ohledem na intenzitu naplnění kritérií uvedených v § 39 odst. 2 tr. zákoníku. Z nich především výše škody a způsob provedení činu a jeho okolnosti (opakované útoky a dlouhodobější jednání) v daném případě vylučují beztrestnost za použití uvedené zásady. Z těchto důvodů je uplatnění trestněprávní represe v posuzovaném případě zcela namístě.

18. Dovolací námítka obviněné tedy zčásti nejsou podřaditelné pod uplatněný důvod dovolání podle §

265b odst. 1 písm. g) tr. ř. a zčásti jsou zjevně neopodstatněné. Nejvyšší soud proto odmítl dovolání obviněné obchodní společnosti D. B. jako zjevně neopodstatněné podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř.